

**BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING O'QISH
FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI**

Termiz davlat pedagogika instituti
2-bosqich magistranti
Shomurodova Roziya

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning o'qish faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari hamda samarali metodik yondashuvlari tahlil etilgan. O'qish faoliyatining tarkibiy qismlari, o'quvchilarda ongli, ifodali va tez o'qish ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'qish mashqlari va interfaol metodlarning ta'lim samaradorligiga ta'siri asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: o'qish faoliyati, boshlang'ich sinf, ona tili darsi, ongli o'qish, ifodali o'qish, metodika, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретические основы и методические подходы к развитию читательской деятельности учащихся на уроках родного языка в начальных классах. Раскрывается сущность читательской деятельности, пути формирования навыков осознанного, выразительного и беглого чтения. Обосновывается эффективность применения интерактивных методов и современных педагогических технологий в процессе обучения чтению.

Ключевые слова: читательская деятельность, начальные классы, родной язык, осознанное чтение, выразительное чтение, методика, педагогические технологии.

Annotation

This article analyzes the theoretical foundations and methodological approaches to developing students' reading activity in primary school mother tongue lessons. The structure of reading activity and the ways of forming conscious, expressive, and fluent reading skills are discussed. The effectiveness of interactive methods and modern pedagogical technologies in improving reading competence is also substantiated.

Key words: reading activity, primary education, mother tongue lessons, conscious reading, expressive reading, methodology, pedagogical technologies.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish faoliyatini samarali shakllantirish va rivojlantirishdan iborat. Chunki o'qish faoliyati barcha fanlarni o'zlashtirishning poydevori hisoblanadi. Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'qish ko'nikmalarining shakllanishi o'quvchilarning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shu bois, o'qish faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy asoslangan metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi.

Asosiy qism

O'qish faoliyatining psixologik-pedagogik mohiyati

O'qish faoliyati boshlang'ich ta'lim jarayonining yetakchi komponentlaridan biri bo'lib, u o'quvchining shaxs sifatida rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Psixologik nuqtayi nazardan o'qish faoliyati murakkab intellektual jarayon bo'lib, unda idrok, diqqat, xotira, tafakkur va nutq jarayonlari o'zaro uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi.

Pedagogik adabiyotlarda o'qish faoliyati nafaqat texnik ko'nikma, balki **bilish faoliyatining faol shakli** sifatida talqin etiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchisida o'qish jarayoni quyidagi bosqichlar orqali amalga oshadi: grafemalarni fonemalarga moslashtirish; so'z va gaplarni bir butun mazmun sifatida idrok etish; matn mazmunini tushunish va baholash; o'qilgan material asosida xulosa chiqarish.

Mazkur bosqichlarning izchil rivoji o'quvchilarda **ongli va faol o'qish kompetensiyasini** shakllantiradi.

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'qish faoliyatining tarkibiy komponentlari

Boshlang'ich ta'limda o'qish faoliyati quyidagi asosiy komponentlar orqali rivojlanadi: **Texnik o'qish**

Texnik o'qish harflarni tanish, ularni tovushlarga to'g'ri birlashtirish va so'zlarni ravon o'qish jarayonini o'z ichiga oladi. Ushbu bosqichda tovush-harf munosabatlarini mustahkamlash, bo'g'inlab o'qishdan sidirg'a o'qishga o'tish muhim ahamiyat kasb etadi. **Ongli o'qish**

Ongli o'qish – matn mazmunini tushunish, asosiy g'oyani aniqlash va muallif fikriga munosabat bildirishni anglatadi. Bu bosqichda savol-javoblar, matn qismlarga ajratish, reja tuzish kabi metodlar samarali hisoblanadi. **Ifodali o'qish**

Ifodali o'qish o'quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirib, emotsional-intellektual idrokni kuchaytiradi. Intonatsiya, pauza, urg'u va ohangni to'g'ri qo'llash orqali o'quvchi matn mazmunini chuqurroq anglaydi. **Tez va ravon o'qish**

Tez o'qish o'quvchining o'qilgan materialni qisqa vaqt ichida anglash qobiliyatini rivojlantiradi. Tezlik va tushunish o'rtasidagi muvozanatni saqlash boshlang'ich ta'lim metodikasining muhim vazifalaridan biridir.

O'qish faoliyatini rivojlantirishda metodik yondashuvlar

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'qish faoliyatini rivojlantirishda quyidagi metodik yondashuvlar ustuvor hisoblanadi: **Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv** – o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida shakllantiradi **Kompetensiyaviy yondashuv** – o'qish orqali bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini rivojlantiradi. **Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv** – har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga oladi. **Integrativ yondashuv** – o'qish faoliyatini nutq, yozma ishlar va tafakkur jarayonlari bilan uyg'unlashtiradi.

Mazkur yondashuvlar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

O'quvchilarning o'qish faoliyatining nazariy asoslari

O'qish faoliyati – bu o'quvchining yozma matnni idrok etishi, tushunishi, tahlil qilishi va unga munosabat bildirish jarayonidir. Psixologik-pedagogik tadqiqotlarga ko'ra, o'qish faoliyati quyidagi tarkibiy qismlardan iborat: Texnik o'qish (harflarni tovushlarga ajratish); Ongli o'qish (matn mazmunini anglash);

Ifodali o'qish (intonatsiya, pauza, urg'u); Tez va ravon o'qish.

Boshlang'ich ta'limda ushbu komponentlar izchil va tizimli rivojlantirilishi lozim. Aks holda, o'quvchilarda o'qishga nisbatan qiziqish susayadi va bilimlarni o'zlashtirish jarayoni sekinlashadi. **ona tili darslarida o'qish faoliyatini rivojlantirish metodikasi**

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'qish faoliyatini rivojlantirish quyidagi metodik yo'nalishlar asosida amalga oshiriladi: **ongli o'qishni rivojlantirish metodlari** matn bo'yicha savol-javoblar; sarlavha tanlash; reja tuzish; asosiy g'oyani aniqlash. **ifodali o'qishni shakllantirish usullari** rollarga bo'lib o'qish; dialogli matnlarni sahnalashtirish; intonatsion mashqlar;

Audio va video materiallardan foydalanish.

interfaol metodlardan foydalanish

“aqliy hujum”;

“insert”;

“klaster”;

“bumerang” texnologiyasi.

Mazkur metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirib, o'qish faoliyatining samaradorligini oshiradi. **zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati**

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarda o'qishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiradi. Multimedia vositalari, raqamli matnlar va interaktiv platformalardan foydalanish orqali o'quvchilarning o'qish tezligi, tushunish darajasi va nutq faolligi sezilarli darajada oshadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning o'qish faoliyatini rivojlantirish uzluksiz, tizimli va ilmiy asoslangan metodik yondashuvni talab etadi. O'qish faoliyatining barcha komponentlarini uyg'un rivojlantirish, interfaol metodlardan foydalanish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaeva q. **Boshlang'ich ta'lim metodikasi**. – toshkent: fan, 2020.
2. Yo'ldoshev j., usmonov s. **Pedagogik texnologiyalar asoslari**. – toshkent: o'qituvchi, 2019.
3. G'afforova t. **Ona tili o'qitish metodikasi**. – toshkent: sharq, 2021.
4. Vygotskiy I.s. **мышление и речь**. – moskva: pedagogika, 2018.
5. Davlat ta'lim standarti. **Boshlang'ich ta'lim (1–4-sinflar)**. – toshkent, 2022